

УДК 336.2

ПРОБЛЕМАТИКА ОПОДАТКУВАННЯ В КРАЇНАХ ЄВРОСОЮЗУ

І. Тофан, к. е. н., доцент

Львівський національний аграрний університет

Тофан І. Проблематика оподаткування в країнах Євросоюзу

Узагальнено загальноєвропейський досвід реформування податкових систем та виокремлено проблематику окремих елементів оподаткування серед найбільш поширених платежів. На підставі проведеного дослідження визначено шляхи їх подальшого вирішення і вдосконалення.

Ключові слова: оподаткування, Європейський Союз, податок на прибуток, оподаткування фізичних осіб.

Tofan I. The problems of taxation in the European Union

Generalized pan-European experience in reforming tax systems and specifically mentioned the problems of individual elements among the most common tax payments. The investigation identified ways to further address and improve.

Key words: taxation, European Union, income tax, tax on personal income.

Тофан И. Проблемы налогообложения в странах Евросоюза

*Обобщен европейский опыт реформирования налоговых систем и обозначена проблематика отдельных элементов налогообложения среди обязательных платежей. В результате проведенных исследований указаны пути их дальнейшего функционирования и усовершенствования. **Ключевые слова:** налогообложение, Европейский Союз, налог на прибыль, налогообложение физических лиц.*

Постановка проблеми. Сьогодні структура оподаткування в країнах Євросоюзу характеризується значним ступенем уніфікації: податкові системи всіх країн-членів ЄС застосовують такі основні види податків, як податок на прибуток корпорацій, прибутковий податок для фізичних осіб, ПДВ, соціальні податки. Світова фінансова криза 2007-2009 років внесла свої корективи у реформування оподаткування. Зокрема, основною проблематикою в цій сфері як для держави, так і її громадян є недостатність джерел фінансування, і насамперед соціальних виплат та гарантій. Саме тому зростання рівня оподаткування й одночасне скорочення витрат державного бюджету і стало панацеєю для виходу з фінансової кризи у країнах Євросоюзу. Яка ж саме проблематика оподаткування на сьогодні є найбільш актуальною? На нашу думку, насамперед це такі елементи податкової системи, як порядок розрахунку і сплати податків, податкові пільги, система контролю за платниками податків з боку

податкових органів. Вони багато в чому також є подібними, і тому аналіз проблемних аспектів оподаткування буде здійснюватись за видами податкових платежів. Зокрема, у країнах-членах ЄС податок на прибуток корпорацій обчислюється за календарний рік або відповідний фінансовий рік, встановлений у засновницьких документах компанії (у разі, якщо фінансовий рік відрізняється від календарного). Об'єктом оподаткування в більшості країн-членів ЄС є прибуток, одержаний компанією від діяльності у всьому світі. Загальним моментом у порядку стягування податку на прибуток у країнах-членах ЄС є також наявність інвестиційних пільг з податку на прибуток. Ці пільги зазвичай надаються у вигляді права на прискорену амортизацію об'єктів основних засобів або можливості використання компаніями податкового вирахування на суму витрат, понесених під час здійснення науково-дослідної або інноваційної діяльності. Порядок стягування інших податків також значною мірою уніфікований, а відносно ПДВ є загальним

для всіх країн-членів ЄС. Як приклад подібної уніфікації можна навести те, що система державного соціального страхування працівників у більшості країн-членів ЄС передбачає отримання коштів фінансування від працедавців у вигляді відповідних внесків до позабюджетних фондів. Оподаткування майна платників податків, як правило, здійснюється в країнах-членах ЄС на рівні місцевих органів влади та муніципалітетів [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Досвід оподаткування в розвинутих країнах світу завжди був жаданим і пріоритетним для багатьох урядовців та науковців, якщо необхідно було розпочинати чергову вітчизняну податкову реформу. Але, на жаль, це відбувається лише на словах, а що стосується безпосередньої роботи, то за еталон чомусь обирають Російську Федерацію або Болгарію (податок з доходів фізичних осіб, фіксований сільськогосподарський податок, ПДВ тощо). Та все ж досить доступно і в зрозумілій спосіб узагальнено й викладено досвід оподаткування у країнах Євросоюзу у працях Ю.Б. Іванова, В.М. Мельника, А.М. Соколовської, С.В. Юшка. Отже, перейняття досвіду у сфері оподаткування Україною, на нашу думку, є вкрай необхідне, що й спонукало до проведення досліджень та узагальнення окресленої проблематики, насамперед стосовно прибуткового оподаткування та ПДВ. Але безумовно, цей досвід повинен бути дозований і враховувати особливості побудови фінансової системи та рівень суспільного добробуту платників податків в Україні.

Постановка завдання. Метою дослідження є узагальнення й виявлення основних проблемних аспектів оподаткування у податкових системах країн Євросоюзу за допомогою проведення порівняльного аналізу найбільш касових та соціально орієнтованих обов'язкових платежів.

Виклад основного матеріалу. Власна податкова система – один із невід'ємних атрибутів незалежності держави. Адже за рахунок податкових платежів формується левова частка доходів країни. Чим зрозумілішою і доступнішою держава її сформує, тим більш фіскально ефективною податкова система стане. Розвинуті країни

світу вже давно змагаються за те, у кого менша кількість податкових платежів, і цим стимулюють власних громадян та бізнес. У середньому країни Євросоюзу мають не більше ніж 20 платежів (і соціальних, і мит тощо). Які ж саме проблеми в системі оподаткування виникли в Європі в даний час? Насамперед, податкові системи країн-членів ЄС мають свої особливості, що пов'язані з пріоритетами національної економічної політики, бюджетними взаємовідносинами між різними рівнями влади та суспільством. Так, на відміну від всієї решти країн-членів ЄС, податковим законодавством Франції передбачається стягування податку на прибуток за територіальним принципом, який передбачає оподаткування прибутку, одержаного виключно від діяльності у відповідній країні [5]. Інакше кажучи, у Франції компанія – податковий резидент – сплачує податок на прибуток із суми доходів, одержаних лише від діяльності цієї компанії у Франції. Іншим прикладом специфічності податкової системи країни-члена ЄС в частині податку на прибуток є податкове законодавство Данії, яке не передбачає можливості використання платниками податків будь-яких пільг щодо податку на прибуток у вигляді податкових вирахувань або звільнень.

Специфічність національного податкового регулювання чітко виявляється відносно соціальних податків і внесків. Як приклад мож-на привести схему фінансування програм соціального забезпечення, прийняту в Данії, відповідно до якої внесок на соціальне забезпечення підлягає сплаті працівником за ставкою 8% від загальної суми доходу, одержаного від трудової діяльності. Сплата соціальних податків працедавцями передбачається законодавством Данії лише відносно компаній, що здійснюють діяльність в обмеженому переліку галузей економіки: охороні здоров'я, управлінні нерухомим майном, гральному бізнесі тощо. Водночас, як було вказано, у решті країн-членів ЄС переважна частина соціальних податків нараховується і сплачується працедавцем. Крім цього, податкові системи окремих країн-членів ЄС (Литва, Латвія, Естонія) передбачають податки на заробітну плату, відсутні в більшості країн-членів ЄС. Як і

внески на соціальне страхування, податки на заробітну плату сплачуються працедавцем. Проте, на відміну від внесків на соціальне страхування, програм соціального забезпечення населення, що є інструментом фінансування і зазвичай зараховуються до відповідних позабюджетних фондів, надходження від податків на заробітну плату зараховуються до складу доходів відповідного бюджету, хоч і мають цільовий характер.

Найцікавішим для громадян все ж є податок на заробітну плату. У всіх країнах Євросоюзу існує так звана шкала, яка визначає ставку податку залежно від рівня доходу, на відміну від України. Зокрема, у Франції передбачається чотири види податків на заробітну плату. В Австрії муніципальний податок на заробітну плату стягується за ставкою 3% із загального фонду оплати праці. Крім цього, податковим законодавством Австрії передбачається сплата працедавцем внесків до Фонду розподілу сімейного навантаження у розмірі 4,5% від загального фонду оплати праці [6].

У Швеції податок на заробітну плату має цільовий характер і призначений для соціального забезпечення немолодих працівників. Ставка цього податку становить 24,26% від загального обсягу заробітної плати, що виплачується працівникам, вік яких перевищує 65 років.

Крім структури податкових систем, значною мірою збігається також напрям податкових реформ, здійснюваних у країнах-членах ЄС. Останніми роками більшість країн-членів ЄС провели реформи, спрямовані на зменшення рівня прямого оподаткування компаній. Одним із чинників, що останнім часом визначає напрями реформування податків на доходи в постсоціалістичних країнах – нових членах ЄС, є податкова конкуренція, спрямована на створення найсприятливіших умов для залучення прямих іноземних інвестицій. Наслідком цієї конкуренції стало зниження ставок податку на прибуток у Польщі з 34 до 19%, у Чехії – з 35 до 26%, у Латвії – з 25 до 15%, у Литві – з 29 до 15%, а також запровадження в Литві, Латвії та Естонії пропорційного податку з доходів громадян відповідно за ставками 33, 25 і 24%. Однак податкова конкуренція викликає невдоволення в “старих” країнах-членах ЄС,

проявом якого стали пропозиції щодо посилення гармонізації податку на прибуток, у тому числі запровадження єдиної мінімальної ставки цього податку, обов’язкової для всіх країн-членів ЄС. Подальше загострення податкової конкуренції може дати поштовх для активізації обговорення та застосування рішучих дій, оскільки така конкуренція – це “гонка на виснаження”, від якої в кінцевому підсумку можуть постраждати уряди всіх країн, оскільки державні доходи зменшаться. До того ж, згідно з результатами досліджень західних вчених, на економічну динаміку в довгостроковій перспективі впливає не стільки податкова політика, скільки такі чинники, як накопичення та розповсюдження знань, нагромадження людського капіталу, рівень розвитку інститутів, якість економічної політики держави і бюрократичного апарату. Практичним підтвердженням зазначених теоретичних висновків є висока конкурентоспроможність таких країн, як Фінляндія, Швеція і Данія. Незважаючи на найвищий рівень оподаткування у світі (Фінляндія – 45,9% від ВВП, Швеція – 50,6%, Данія – 48,9%), ці країни, завдяки ефективному макроекономічному регулюванню, якості державних інститутів, значним державним інвестиціям у розвиток людського капіталу, впровадженню новітніх технологій, посідають, за даними Давоського всесвітнього економічного форуму, у міжнародному рейтингу конкурентоспроможності місця у першій десятці [4].

Крім того, у Бельгії, Фінляндії, Німеччині, Греції, Італії, Нідерландах, Іспанії були проведені реформи соціальних податків. Основним елементом цих реформ стало зниження граничних мінімальних і максимальних податкових ставок. Цей напрям реформ, з одного боку, повинен сприяти створенню сприятливіших умов для використання праці як чинника виробництва. З іншого боку, зниження податкових ставок не повинно перешкоджати належному фінансуванню системи соціального забезпечення – проблеми, особливо актуальної у зв’язку з триваючим процесом старіння населення Європи [3].

Основними пріоритетами політики податкової гармонізації, що проводиться в даний час в ЄС, є ліквідація неефективних

елементів податкових систем і відмова від номінального податкового суверенітету країн-членів ЄС. Одночасно концепція податкової гармонізації допускає збереження самобутності національних податкових систем і не передбачає повної стандартизації порядку стягування податків в ЄС. На практиці цей підхід був реалізований під час затвердження таких документів: Директива про злиття, Директива про взаємовідносини між материнськими і дочірніми компаніями, Арбітражна конвенція, Кодекс податкової конкуренції та інші документи “пакета Монті”. Податкова гармонізація одержала лише непряме від-дзеркалення в Угоді про Європейське Співтовариство та інші засновницькі документи ЄС. Особливістю регулювання оподаткування в ЄС є відсутність загального документа (аналогічного Податковому кодексу), що систематизує всі основні норми податкового законодавства ЄС. Зараз положення, що визначають податкову політику в ЄС, є сукупністю окремих рішень інститутів ЄС, які оформляються у вигляді рекомендацій і висновків.

Водночас європейська податкова гармонізація підкоряється чітко визначеним принципам. Насамперед це дотримання принципу “нейтральності оподаткування”, що полягає в забороні на відшкодування внутрішнього оподаткування при ввезенні продукції на територію іншої держави-члена ЄС в розмірі, що перевищує рівень сплачених прямих або непрямих податків [2].

Висновки. Отже, очевидно є зацікавленість європейського бізнесу у формуванні єдиного підходу до проблем оподаткування в рамках ЄС. Необхідність обчислення і сплати податків відповідно до різних вимог країн-членів ЄС, існування специфічних і часто не пов’язаних одна з одною податкових формальностей призводять до збільшення витрат і не дають європейському бізнесу повною мірою використовувати переваги, що надаються наявністю спільного ринку і єдиної валюти. Більше того, окремі відмінності в податкових системах країн-членів ЄС призводять до можливості міжнародного подвійного оподаткування доходів європейських корпорацій, що негативно позначається на розвитку обороту товарів, послуг та інвестицій в ЄС.

На нашу думку, вирішення питань щодо консолідації податкового законодавства, ефективності фіскальної політики окремих країн та зменшення прибуткового оподаткування дозволить нормалізувати діяльність фінансової системи Євросоюзу в цілому та забезпечити належний рівень суспільного добробуту його громадян.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК

1. Соколовська А. М. Дискусійні питання реформування ПДВ / А. М Соколовська, В. О. Твардієвич // *Фінанси України*. – 2011. – № 8. – С. 35-51.
2. Тофан І. М. Зменшення податкового навантаження як необхідність в умовах фінансової кризи / І. М. Тофан, О. В. Грицина // *Вісник Львівського національного аграрного університету : економіка АПК*. – 2009. – № 16 (1). – С. 227-230.
3. Тофан І. М. Аграрна політика Європейського Союзу / І. М. Тофан // *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету : економічні науки*. – Мелітополь, 2010. – № 8. – С. 311-316.
4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://news.finance.ua/ua/2/0/all/2012/01/31/267697>.
5. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.sta.lviv.ua/index.php?id=697>.
6. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrexport.gov.ua/ukr/ogladeconomiki/aus/681.html>.

